

Први мај во ерата на вештачката интелигенција (ВИ): Напредокот мора да биде насочен кон луѓето

Колумна по повод 1 Мај, Денот на трудот, од Ратка Бабиќ, раководителка на тимот на [ESAP](#): Платформа за вработување и социјални прашања 3, заеднички проект на Советот за регионална соработка ([RCC](#)) и Меѓународната организација на трудот (ILO), финансиран од Европската Унија (EY), кој се спроведува во Западен Балкан.

Пред повеќе од еден век, работниците се бореа за осум часа работа, осум часа одмор и осум часа живот. Денес имаме вештачка интелигенција, брза комуникација, дигитални платформи и алатки за продуктивност кои за нив би изгледале како научна фантастика. А сепак, мнозинството луѓе сè уште работат како целиот тој напредок да не им обезбедил повеќе време за да го живеат својот живот.

Светот се промени до препознатливост и централното прашање е: дали напредокот го прави животот подобар за луѓето или само ја прави работата поефикасна?

Денес, задача што некогаш траела денови може да се заврши за часови. Процес што некогаш барал цели оддели, сега може да биде поддржан од софтвер. Вештачката интелигенција навлегува во канцеларии, фабрики, училишта, јавни услуги и креативни индустрии.

А сепак, работниот ден навистина не станал пократок, туку само поеластичен. Работата нè следи преку лаптопи, телефони, електронска пошта и пораки. Границата меѓу работното и приватното време станува сè потенка. За многу работници, денот не завршува кога ќе ја напуштат канцеларијата.

Затоа 1 Мај сè уште има значење.

Тоа не е само потсетник на минатите борби. Тоа е потсетник дека секоја голема економска трансформација го носи истиот основен тест: кој има корист од напредокот?

Светот на трудот се менува, но луѓето не смеат да исчезнат од сликата.

Низ Европа и Западен Балкан (ЗББ), пазарите на труд се под притисок од повеќе насоки истовремено. Работодавачите бараат вештини што не можат секогаш да ги најдат. Многу работници бараат стабилни и достоинствени работни места до кои не можат секогаш да пристапат. Младите често се соочуваат со тешкиот избор меѓу чекање можност дома или барање можност на друго место. Неформалната работа продолжува да остава многумина без целосна заштита.

Во исто време, зелената и дигиталната транзиција го менуваат типот на работа што им е потребен на економиите. Се појавуваат нови работни места, додека многу стари се менуваат или дури исчезнуваат. Јавните служби за вработување, образовните системи и давателите на обуки се очекува да реагираат побрзо од кога било досега.

Во ЗББ, ова е особено видливо. И покрај подобрувањата во трендовите на вработување, структурните предизвици остануваат. Несовпаѓањето на вештините, неформалноста, неактивноста кај младите и миграцијата продолжуваат да ги обликуваат пазарите на труд во регионот.

Работодавачите имаат потреба од луѓе. Луѓето имаат потреба од можности. Институциите имаат потреба од алатки за поефикасно да ги поврзат двете страни.

Токму тука работата на политиките за вработување и социјални прашања станува суштинска: не како техничка вежба, туку како прашање на социјална стабилност, економска отпорност и човечко достоинство.

Вистинската цена на ВИ

Вештачката интелигенција често се претставува како краток пат до продуктивноста. Таа ќе ни помогне да работиме побрзо, да ги отстраниме повторливите задачи и да создадеме нови можности. Дел од тоа е точно. Но тоа не е целата приказна.

Зашто ако ВИ замени одредени работни места, што ќе се случи со луѓето кои зависеле од нив? Ако компаниите ги намалат трошоците за труд, што ќе се случи со приходите на домаќинствата? Ако големи делови од средната класа станат економски несигурни, што ќе се случи со куповната моќ? Ова не е филозофско прашање. Тоа е економско прашање.

Луѓето не само што работат. Тие исто така купуваат добра, плаќаат кирија, земаат кредити, поддржуваат семејства, користат услуги, патуваат, студираат и учествуваат во општеството. Ако технологијата ја намали потребата од човечки труд без да создаде фер нови можности, тогаш последиците нема да застанат на работното место. Тие ќе влијаат врз побарувачката, потрошувачката, јавните приходи и социјалната кохезија.

Постои и уште едно непријатно прашање: колку навистина ќе биде евтина или скапа ВИ?

Денес, многу алатки за ВИ изгледаат достапни затоа што вистинските трошоци не се секогаш видливи за просечниот корисник. ВИ не прави ништо од тоа. Не ѝ е потребна плата, дом, пауза за ручек, училиште за нејзините деца или пензиски систем. Сепак, таа силно зависи од огромна инфраструктура: центри за податоци, чипови, електрична енергија, системи за ладење, вода, мрежи, одржување и високо квалификуван човечки труд. Со проширувањето на ВИ, овие трошоци може да станат многу повидливи.

Покрај тоа, ВИ не е без тежина: има физички отпечаток, троши енергија, бара ладење, користи вода и создава притисок врз енергетските системи и климатските цели.

Ветувањето на технологијата не треба да биде подолг работен век

Оригиналот барање 8-8-8 беше радикално затоа што велеше дека работникот е повеќе од труд. На човекот му се потребни одмор, семејство, заедница, учење, култура и живот надвор од работата. Таа идеја сè уште е релевантна—можеби повеќе од кога било.

Ако технологијата не прави попродуктивни, тогаш општествата треба да можат да дискутираат не само како да произведуваат повеќе, туку и како да живеат подобро. Во неколку европски земји, веќе се водат дискусии и пилот-проекти за пократко работно време и пофлексибилни модели на работа. Поентата не е дека еден модел одговара за сите. Поентата е дека работното време повторно станува сериозно политичко прашање.

За ЗБб, оваа дебата не треба да се гледа како луксуз. Таа е директно поврзана со задржувањето на луѓето, подобрувањето на квалитетот на работните места, поддршката на семејствата преку овозможување време за грижа за други и правењето на пазарите на труд попривлечни. Регион кој сака да го задржи талентот мора да се грижи и за квалитетот на работниот живот.

Вештините се новата социјална заштита

Во овој нов свет на трудот, образованието не може да заврши со училиштето, универзитетот или првото вработување. Доживотното учење мора да стане нормален дел од работниот живот, а не само слоган во стратегии.

Луѓето ќе имаат потреба од можности за преквалификација и надградување на вештините во текот на целата кариера. Работниците во ранливите сектори ќе имаат потреба од поддршка пред промените да ги остават зад себе. Младите ќе имаат потреба од образование што ги подготвува за реалните потреби на пазарот на труд. Работодавачите ќе треба да инвестираат во луѓето, не само во технологијата. Јавните служби за вработување ќе имаат потреба од посилни алатки, подобри податоци и поблиска соработка со образованието и бизнисот.

Токму тука регионалната соработка е важна. Ниту една економија во WB6 не може сама да управува со овие транзиции. Пазарите на труд се поврзани и слободното движење на работниците е неопходно. Предизвиците со вештините се слични. Миграциските модели се заеднички. Зелената и дигиталната транзиција се регионални исто колку што се и локални.

Преку соработка, регионот може да разменува решенија, да ги подобрува политиките и да гради пазари на труд кои се поинклузивни, поотпорни и подобро подготвени за иднината.

Напредокот мора да има човечка цел

Технологијата е тука за да остане. Веќе сме ја прифатиле. Она што сега е важно е како да обезбедиме таа да им служи на луѓето, наместо луѓето да ѝ служат на технологијата. Први Мај нè потсетува дека работничките права никогаш не биле дадени како подарок. Тие биле освоени затоа што општествата на крај сфатиле дека економскиот напредок без човечко достоинство не е одржлив.

Таа лекција и денес важи.

Иднината на трудот ќе биде дигитална, позелена и поавтоматизирана. Но таа мора да биде и праведна. Мора да ги штити луѓето, да го наградува учењето, да ја вреднува грижата, да поддржува достоинствени работни места и да создава простор за живот надвор од работата.

Зашто целта на напредокот не е да ги направи луѓето невидливи.

Целта на напредокот е да ги направи животите подобри и полесни. Никој друг не може да ја обликува таа иднина според потребите на ЗБб освен ние самите.